

محوریت محبت و احترام در شیوه تربیتی حضرت زهرا (س)

فاطمه رضایی^۱

چکیده

محبت و احترام از ارکان بنیادین تربیت اسلامی به شمار می‌روند و نقش تعیین‌کننده‌ای در رشد شخصیت و سلامت روانی کودکان دارند. حضرت فاطمه زهرا (سلام‌الله‌علیها) به‌عنوان برترین الگوی تربیت فرزند در فرهنگ اسلامی، سبک تربیتی خود را بر محور محبت و احترام بنا نهاده‌اند؛ سبکی که آثار تربیتی عمیق و گسترده‌ای بر شکل‌گیری هویت فردی، اخلاقی و اجتماعی فرزندان برجای گذاشته است. مقاله حاضر با عنوان «محوریت محبت و احترام در شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) در پی آن است که با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از منابع مکتوب کتابخانه‌ای و مجازی، ابعاد این سبک تربیتی را شناسایی، تبیین و تحلیل نماید. هدف این پژوهش، تبیین مؤلفه‌های محبت و احترام در رفتار تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) و ارائه راهکارهای تربیتی الهام‌گرفته از سیره آن حضرت برای والدین و مربیان معاصر است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) با بهره‌گیری از روش‌هایی نظیر ایجاد امنیت و آرامش با ابراز محبت، تقویت عزت‌نفس با احترام و تکریم، برقراری عدالت در محبت، نهادینه‌سازی ارزش‌های اخلاقی با رفتار محبت‌آمیز، تقویت پیوندهای عاطفی در خانواده، و آموزش همدلی و مهارت‌های ارتباطی از طریق الگوهای محبت‌آمیز، تربیتی متوازن و انسان‌ساز را رقم زدند. این یافته‌ها بیانگر آن است که الگوگیری از سیره تربیتی ایشان می‌تواند زمینه‌ساز رشد نسلی متعهد، اخلاق‌مدار، و دارای عزت‌نفس در جامعه امروز باشد.

واژگان کلیدی

احترام، تربیت اسلامی، حضرت فاطمه زهرا (سلام‌الله‌علیها)، خانواده، شیوه‌های تربیتی، عزت‌نفس، محبت.

مقدمه

اسلام به عنوان دینی جامع و انسان ساز، تربیت صحیح انسان را از مهم ترین اهداف خود دانسته و نهاد خانواده را نخستین و بنیادی ترین بستر این تربیت معرفی کرده است. در این چارچوب، محبت و احترام به عنوان دو اصل اساسی تربیت، نقش محوری در پرورش شخصیت فرزندان و استحکام روابط خانوادگی ایفا می کنند. یکی از الگوهای بی نظیر در این زمینه، حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) است که سبک تربیتی ایشان مبتنی بر محبت عمیق، احترام متقابل و شناخت دقیق نیازهای روحی و عاطفی فرزندان بوده است.

در سیره تربیتی حضرت زهرا (سلام الله علیها)، محبت صرفاً یک احساس درونی نیست، بلکه رفتاری آگاهانه و مستمر است که در قالب توجه، تکریم، عدالت در محبت و مشارکت در احساسات فرزندان نمود می یابد. ایشان با رفتارهایی آمیخته به محبت و احترام، فضایی آرام، دلگرم کننده و عزت بخش در خانه فراهم کرده اند که بستر مناسبی برای رشد عاطفی، اخلاقی و شخصیتی فرزندان گردیده است. توجه به کرامت فرزندان، ایجاد اعتماد به نفس، تقویت استقلال رأی و عزت نفس، از نتایج مستقیم این شیوه تربیتی است که انسجام خانواده را به عنوان یک نهاد ایمانی و اخلاق مدار تضمین کرده است.

فرزندان تربیت شده در دامن حضرت زهرا (سلام الله علیها) نه تنها در ابعاد فردی و اجتماعی سرآمد بودند، بلکه در سخت ترین شرایط زندگی با صلابت، وفاداری و تعهد به ارزش های دینی و خانوادگی از اصول خود دفاع کردند. این امر نشان دهنده آن است که محبت و احترام، اگر به صورت عمیق و اصولی در تربیت فرزندان جاری شود، می تواند نسلی پرورش دهد که نه تنها در زندگی شخصی موفق باشد، بلکه در عرصه های اجتماعی و تاریخی نیز منشأ اثر قرار گیرد.

با توجه به چالش های تربیتی عصر حاضر، از جمله ضعف ارتباطات عاطفی و سستی بنیان های خانوادگی، بازخوانی شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام الله علیها) و تمرکز بر دو اصل محبت و احترام می تواند الگویی راهگشا برای خانواده ها در جهت تقویت انسجام و پایداری روابط خانوادگی باشد. این پژوهش با هدف تبیین نقش کلیدی محبت و احترام در سبک تربیتی حضرت زهرا (سلام الله علیها)، به بررسی شیوه ها و آثار تربیتی ایشان پرداخته و راهکارهایی کاربردی برای والدین امروز ارائه می دهد.

علی رغم جستجوهای فراوانی که صورت گرفت منبعی با این عنوان پیدا نشد، اما در ارتباط با این موضوع منابعی یافت شد که عبارتند از:

۱. کتاب «سیره عملی اهل بیت علیهم السلام: حضرت فاطمه: اسوه زنان»، به نویسندگی کاظم ارفع، تهران: فیض کاشانی، چاپ سوم، ۱۳۹۵ که در آن به صورت مختصر به جنبه‌های مختلف زندگی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) پرداخته ولی در این تحقیق به صورت مفصل، محوریت محبت و احترام در شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) مورد بحث و بررسی قرار گرفته شده است.

۲. کتاب «سبک زندگی و تربیتی والدین» از عبد الکریم پاک نیا در سال ۱۳۹۷ نوشته شده و به مهمترین رکن خانواده که پدر و مادر هستند، تربیت کودک در روایات از همان مرحله کودکی و عوامل محیطی وراثتی برای پرورش فرزندان سالم و مجموعه رفتارها و گفتارهای پدر و مادر در شکل‌گیری شخصیت فرزند پرداخته ولی پژوهش حاضر به طور خاص به بررسی محوریت محبت و احترام در شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) می‌پردازد.

۳. مقاله «اصول و شیوه‌های موثر در ارتباط والدین و فرزندان» از زهرا امیرحسینی در سال ۱۳۹۰ نوشته شده و به صورت کلی در رابطه با مهم‌ترین و اصلی‌ترین نهاد تربیتی و نقش تربیتی، خانواده سالم، مهارت لازم و شیوه و راهکارهای مناسب در برقراری ارتباط والدین با فرزندان و ایجاد امنیت روحی و روانی فرزند سخن گفته ولی در تحقیق پیش رو، به صورت جزئی به بررسی محوریت محبت و احترام در شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) پرداخته خواهد شد.

۴. مقاله «تکریم کودکان راهی برای سلامت روانی جامعه آینده» در سال ۱۳۹۴ توسط حق شناس ارائه شده که در این مقاله در خصوص تاثیرات تکریم کودکان در بهبود روانی آنان و اثرات آن بر سلامت جامعه مسائلی مطرح شده است، اما مانند تحقیق حاضر محوریت محبت و احترام در شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) مورد بررسی قرار نگرفته است.

۵. حسینی و عرب در سال ۱۳۹۹ در مقاله «تکریم و احترام گذاشتن به کودکان از دیدگاه قرآن و ائمه اطهار» به اجمال در خصوص تعریف تکریم و روش‌های آن در تربیت فرزند اشاراتی دارند و به بیان چند روش بر طبق روایات پرداخته اند اما در پژوهش حاضر به شکل دسته‌بندی شده و تفصیلی محوریت محبت و احترام در شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) مورد بررسی واقع شده است.

۶. حیدری و پورشایگان در سال ۱۳۹۳ در مقاله «تکریم و احترام به کودک» به تعریف تکریم کودک و فواید آن پرداخته و به شکل اجمالی روش‌هایی را بر اساس روایات در خصوص تکریم کودک بیان می‌کنند. در پژوهش پیش رو سعی شده است با بهره‌گیری از سیره حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) علیها با دقت خاصی محوریت محبت و احترام در شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) احصا و به تفصیل و با ذکر شاهد روایی تبیین گردد.

محبت و احترام به فرزندان از دوران کودکی، نقشی اساسی در شکل‌گیری شخصیت سالم، تقویت عزت‌نفس، افزایش پذیرش سخنان و آموزش‌های والدین، و پیشگیری از گرایش به خطا و گناه ایفا می‌کند. این دو اصل مهم، فرزندان را از احساس حقارت، نفاق، دورویی و بی‌هویتی مصون می‌دارند و زمینه‌ساز رشد متوازن و هماهنگ روانی، عاطفی و اخلاقی آنان می‌شوند. از این رو، توجه جدی والدین - به‌ویژه مادران که بیشترین و عمیق‌ترین ارتباط عاطفی را با فرزندان دارند - به فراگیری روش‌های صحیح تکریم فرزندان از منابع معتبر دینی و تربیتی، ضرورتی انکارناپذیر است.

در این میان، حضرت فاطمه زهرا (سلام‌الله‌علیها) به‌عنوان برترین الگوی مادری و تربیت اسلامی، در سیره نورانی خود، چه به‌صورت مستقیم و چه غیرمستقیم، روش‌هایی دقیق و کارآمد در زمینه محبت و احترام به فرزندان ارائه فرموده‌اند. تأکید ویژه ایشان بر تکریم شخصیت فرزندان، تعامل محبت‌آمیز و احترام‌مدارانه با آنان، الگویی بی‌بدیل برای والدین و مربیان در عصر حاضر به‌شمار می‌رود.

پژوهش حاضر با محوریت «محبت و احترام در شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها)» با هدف آگاه‌سازی والدین، مربیان و دغدغه‌مندان تعلیم و تربیت، به تبیین روش‌های تربیتی برگرفته از سیره فاطمی می‌پردازد؛ روش‌هایی که در ایجاد، پایه‌ریزی و تحکیم شخصیت سالم و متعادل در فرزندان نقش بنیادین دارند. بدیهی است بهره‌گیری از این سیره نورانی، نه‌تنها سبب پرورش نسلی متعهد، عزتمند و اخلاق‌مدار خواهد شد، بلکه می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری جامعه‌ای رشدیافته، تعالی‌جو و مبتنی بر ارزش‌های الهی گردد. سوالی که در ادامه به آن پاسخ داده می‌شود این است که محبت و احترام در شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) چه جایگاهی دارد؟

الف) ایجاد امنیت و آرامش با ابراز محبت

محبت و روابط عاطفی سالم در خانواده، نقش بنیادی در جلوگیری از انحرافات اخلاقی و روانی اعضای آن ایفا می‌کند. خانواده‌ای که بر اساس محبت، احترام و تعادل عاطفی بنا شده باشد، محیطی

آرام و امن را فراهم می‌سازد؛ محیطی که در آن فرزندان احساس ارزشمندی کرده، از تنهایی و گسست روحی در امان مانده و هویت روانی سالمی در آنها شکل می‌گیرد.

در شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها)، محبت نه تنها یک نیاز عاطفی، بلکه یک راهبرد تربیتی اساسی است. آن حضرت در فضای خانه‌ای پر از مهر و آرامش، فرزندی همچون حسن و حسین (علیهما‌السلام) را تربیت کرد که هر یک الگوی کمال و فضیلت شدند. این امر نشان می‌دهد که ریشه‌ی تربیت دینی و اخلاقی فرزندان، در فضای محبت‌آمیز خانه شکل می‌گیرد؛ فضایی که در آن والدین با گفتار و رفتار خود الگویی از عشق، احترام و تعادل عاطفی ارائه می‌دهند. از منظر اسلامی، محبت متعادل، ریشه‌ی امنیت روحی و کانون انس در خانواده است.^۱ قرآن کریم در ترسیم رابطه همسران می‌فرماید:

«و من آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیهارو جعل بینکم موده و رحمه ان فی ذلک لایات لقوم یتفکرون»^۲؛ و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برایتان آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و در میان مودت و رحمت قرار داد، در این نشانه‌هایی است که برای گروهی که تفکر می‌کنند».

این «مودت و رحمت» به‌عنوان زیرساخت روابط خانوادگی، به فرزندان نیز منتقل می‌شود. زمانی که پدر و مادر با عشق و احترام با یکدیگر رفتار می‌کنند، این رفتار الگویی عینی برای فرزندان می‌سازد. آنها می‌آموزند که محبت، احترام، صبوری و بخشش، راهکارهایی برای حفظ پیوندهای انسانی است.^۳ همچنین امام علی (علیه‌السلام) در نهج‌البلاغه، محبت را پایه‌ی همدلی و تفاهم معرفی می‌کند و می‌فرماید: «محبت، ریشه‌ی همدلی و فهم متقابل است»^۴. در نظام اخلاقی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها)، محبت نه تنها وسیله‌ای برای مدیریت هیجانات و بحران‌های روانی بود، بلکه ابزار تربیت دینی نیز محسوب می‌شد. فرزندان در خانه‌ی آن حضرت با گرمای عشق و توجه پرورش یافتند و این فضای عاطفی به آنها آموخت که چگونه با مهر زندگی کنند و مهر بورزند.^۵ قرآن نیز خانواده را جایگاه آرامش می‌داند: «لتسکنوا الیها»؛ تا در کنار همسران خود آرامش یابید» و در آیه‌ای دیگر، آنها

۱. افروز، همسران برتر، ص ۴۶.

۲. روم: ۲۱

۳. مکارم شیرازی ناصر و همکاران، تفسیر نمونه، ج ۱۶، ص ۳۹۱.

۴. نهج‌البلاغه، نامه ۳۱.

۵. محمدی ری شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ص ۱۶.

۶. روم: ۲۱

و) آموزش همدلی و مهارت‌های ارتباطی با الگوهای محبت‌آمیز

خانواده، نخستین و مؤثرترین پایگاه تربیت اخلاقی و عاطفی انسان است. فرزندان، پیش از آنکه رفتارهای اجتماعی و ارتباطی را در مدرسه یا جامعه بیاموزند، آن‌ها را در آغوش خانواده تجربه می‌کنند. در این میان، آموزش همدلی، مهرورزی و مهارت‌های ارتباط مؤثر از مهم‌ترین مؤلفه‌هایی است که باید از کودکی در روح و جان کودک نهادینه شود. وقتی کودک در محیطی آکنده از محبت و احترام پرورش یابد، آینه‌ای از همین صفات خواهد شد و در تعاملات اجتماعی آینده خود، آن را بازتاب خواهد داد.^۱

پدر و مادری که با مهربانی، درک متقابل و گفت‌وگوی محترمانه با یکدیگر و فرزندان برخورد می‌کنند، فرزندان همدل، فهمیده و اهل تعامل تربیت خواهند کرد. آن‌ها از دیدن این خصلت‌ها در فرزندشان لذت می‌برند، چرا که می‌دانند این ویژگی‌ها، نتیجه رفتار محبت‌آمیز خودشان است.^۲

همدلی، یعنی درک احساس دیگران و تلاش برای فهمیدن شرایط عاطفی‌شان، قابلیت آموختنی است. کودکان با دیدن، تجربه کردن و الگوبرداری از اطرافیان، این مهارت را به تدریج در خود رشد می‌دهند. در این راستا، حضرت فاطمه زهرا سلام‌الله‌علیها الگویی درخشان در آموزش مهرورزی و ارتباط اخلاقی به فرزندان خویش هستند. ایشان نه تنها خود در رفتارهایشان الگوی محبت و احترام بودند، بلکه از همین طریق فرزندان خویش را با ارزش‌هایی همچون بخشش، کمک به دیگران، رعایت ادب در کلام و تقدم مصالح دیگران بر خود آشنا می‌کردند.

سیره حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) سرشار از لحظاتی است که در آن‌ها فرزندان، شاهد مهر بی‌دریغ و رفتارهای انسان‌دوستانه مادر خود بوده‌اند. از جمله، روایت‌هایی است که نشان می‌دهد آن حضرت در حالی که خود گرسنه بودند، غذای خود را به نیازمندان بخشیدند.^۳ ایشان گردن‌بند خود را بخشیدند تا از پول آن لباس تهیه شود و پرده‌های خانه‌شان را به دستور پیامبر (صلی‌الله‌علیه و آله وسلم) برای پوشاندن نیازمندان در اختیار ایشان گذاشتند. رفتارهایی از این دست، نه تنها مصداق روشن ایثار و نوع‌دوستی است، بلکه نمونه‌ای از ارتباط محبت‌آمیز در عمل محسوب می‌شود؛ ارتباطی که از مرز کلام گذشته و به فعل رسیده است.

۱. <https://farzandportal.ir> تاریخ بازدید ۱۴۰۴/۲/۱۰.

۲. صادق کوهستانی، فاطمه زهرا سلام‌الله‌علیها و تربیت، ص ۲۴.

۳. صادق کوهستانی، همان، ص ۲۳ به نقل از مجلسی، همان، ج ۴۱، ص ۳۴.

چنین تربیت عاطفی و ارتباطی، نتیجه‌ای چون امام حسن علیه‌السلام می‌آفریند که سه بار تمام دارایی خود را با نیازمندان تقسیم کرد.^۱ این الگوی رفتاری نشان می‌دهد فرزندی که در فضای محبت‌آمیز، عاطفی، و همدلانه پرورش یابد، در آینده نیز همان صفات را در روابط خود با دیگران به کار می‌گیرد.

یکی از مهم‌ترین آموزه‌های حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها)، آموزش غیرمستقیم مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی از طریق رفتارهای روزمره بود. ایشان با مقدم داشتن دیگران در دعا، همان‌گونه که فرزندان امام حسن (علیه‌السلام) روایت می‌کند:

«مادرم زهراء (س) را در شب جمعه دیدم که تا سپیده صبح مشغول عبادت و رکوع و سجود بود و مؤمنان را یک به یک نام می‌برد و دعا می‌کرد، اما برای خود دعا نکرد. عرض کردم: مادر جان! چرا برای خودتان دعا نمی‌کنید؟ ایشان فرمود: فرزندم اول همسایه، بعد خانه (خویش)»^۲.

این شیوه، خود بهترین آموزش همدلی و احترام به دیگران در چارچوبی کاملاً محبت‌آمیز است. عبارت ماندگار «الجار ثم الدار» که از زبان حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) نقل شده، نشانگر جایگاه والای احترام و توجه به دیگران در تربیت اسلامی است. ایشان با تکرار چنین رفتارهایی در حضور فرزندان، مهارت‌های عاطفی و ارتباطی را به صورت عملی و اثرگذار به آن‌ها آموزش می‌دادند؛ مهارت‌هایی که سنگ‌بنای رفتار اجتماعی و اخلاقی فرزندان در آینده خواهد بود.^۳

مادران امروز می‌توانند با الهام گرفتن از این الگوی نورانی، فضای خانه را بر پایه محبت، گفت‌وگوی مؤثر و احترام متقابل شکل دهند. با چنین شیوه‌ای، زمینه‌ای برای رشد همدلی و مهارت‌های ارتباطی در فرزندان فراهم می‌شود و آنان با قلبی سرشار از محبت، وارد جامعه خواهند شد؛ جامعه‌ای که بیش از هر زمان، به انسان‌های همدل و اخلاق‌مدار نیاز دارد.

۱. صادق کوهستانی، همان، ص ۲۵.

۲. ابن بابویه، علل الشرایع، ج ۱، ص ۱۸۲. «رَأَيْتُ أُمَّيَ فَاطِمَةَ ع قَامَتْ فِي مَحْرَابِهَا لَيْلَةً جُمُعَتِهَا فَلَمْ تَزَلْ رَاكِعَةً سَاجِدَةً حَتَّى أَتَضَحَّ عَمُودَ الصُّبْحِ وَ سَمِعْتُهَا تَدْعُو لِلْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ تُسَمِّيهِمْ وَ تَكْثُرُ الدُّعَاءُ لَهُمْ وَ لَا تَدْعُو لِنَفْسِهَا بِشَيْءٍ فَقُلْتُ لَهَا يَا أُمَّاهُ لِمَ لَا تَدْعِينَ لِنَفْسِكَ كَمَا تَدْعِينَ لِغَيْرِكَ فَقَالَتْ يَا بَنِي الْجَارِ ثُمَّ الدَّارَ». حدیثی با مضمون مشابه در حرعاملی، همان، ج ۴، ص ۱۱۵۰.

۳. <https://www.tasnimnews.com> / تاریخ بازدید ۱۴۰۴/۲/۲۹.

نتیجه‌گیری

موضوع «محوریت محبت و احترام در شیوه تربیتی حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها)» ازجمله مباحث بنیادین در حوزه تربیت اسلامی است که با تکیه بر سیره علمی و عملی آن بانوی بزرگوار، راهکارهای مؤثری برای پرورش نسل سالم و باعزت ارائه می‌دهد. در زمانی که بنیان‌های عاطفی بسیاری از خانواده‌ها دچار ضعف شده و روابط میان والدین و فرزندان با چالش‌هایی روبروست، بازگشت به الگوهای موفق تربیتی، به‌ویژه سبک سیره حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها)، ضرورتی انکارناپذیر تلقی می‌شود. در این پژوهش روشن شد که محبت و احترام نه‌تنها در مقام یک فضیلت فردی، بلکه به‌عنوان راهبردی مؤثر در تربیت دینی و عاطفی، مورد توجه حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) بوده است. بررسی ابعاد گوناگون سبک تربیتی ایشان نشان داد:

- **ایجاد امنیت و آرامش با ابراز محبت، نخستین اثر رفتاری محبت‌آمیز مادرانه است که سبب شکل‌گیری فضای روانی پایدار و امن برای کودک می‌شود.**
- **تقویت عزت‌نفس با احترام و تکریم شخصیت فرزند، از روش‌های اساسی آن حضرت برای پرورش استقلال فکری و خودباوری در کودکان به شمار می‌رود.**
- **برقراری عدالت در محبت به فرزندان، ضمن جلوگیری از شکل‌گیری احساس تبعیض، فضای اعتماد و انسجام میان اعضای خانواده را تقویت می‌کند.**
- **نهادینه‌سازی ارزش‌های اخلاقی با رفتار محبت‌آمیز، موجب انتقال عملی مفاهیم دینی و تربیتی از طریق رفتارهای الگوگونه والدین می‌گردد.**
- **تقویت پیوندهای عاطفی در خانواده، با استمرار در محبت و احترام، سبب پایداری ارتباط میان اعضای خانواده در طول زمان می‌شود.**
- **آموزش همدلی و مهارت‌های ارتباطی با الگوهای محبت‌آمیز، نشان می‌دهد که محبت، بستری برای پرورش فهم متقابل، گوش‌دادن فعال و گفت‌وگوهای مؤثر میان کودک و والدین فراهم می‌کند.**

در مجموع، این پژوهش اثبات کرد که سیره حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) در تربیت فرزندان بر پایه محبت و احترام، نه‌تنها الگویی کاربردی و الهام‌بخش برای والدین امروز است، بلکه می‌تواند

به‌عنوان راهکاری مؤثر در بازسازی پیوندهای خانوادگی، تقویت اخلاق در جامعه، و تربیت نسل‌هایی مسئولیت‌پذیر، باعزت و متعهد مورد استفاده قرار گیرد.

فهرست منابع

* قرآن کریم.

* نهج البلاغه

کتاب‌های فارسی

۱. احمدی، حبیب الله، رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم الگوی زندگی، قم: فاطیما، ۱۳۷۷.
۲. افروز، غلامعلی، همسران برتر، تهران: انجمن اولیا و مربیان، نهم: ۱۳۸۶.
۳. انصاریان، حسین، تفسیر و شرح صحیفه سجادیه، قم: دارالعرفان، ۱۳۸۹.
۴. جوهری، شکیبا سادات، گفتارهایی درباره روابط والدین با فرزندان، تهران، دفتر عقل، ۱۳۸۹ ه. ش.
۵. دشتی، محمد، فرهنگ سخنان فاطمه زهرا (س) (نهج الحیاه)، اصفهان: قائمیه اصفهان، بی‌تا.
۶. دشتی، محمد، فرهنگ سخنان فاطمه زهرا (س) (نهج الحیاه)، اصفهان: مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان، بی‌تا.
۷. رضوانی، علی اصغر، واقعه عاشورا و پاسخ به شبهات، قم: مسجد جمکران، ۱۳۸۴.
۸. سلیمانی، امرالله، سیمای مخبّتین در قرآن و روایات، قم: زائر، ۱۳۸۵.
۹. صادق کوهستانی، عطیه، فاطمه زهرا سلام الله علیها و تربیت، قم: نسیم حیات، ۱۳۸۸.
۱۰. محمدی ری شهری، محمد، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، مترجم: محمدرضا شیخی، قم، دارالحدیث، نهم، ۱۳۹۲.
۱۱. مکارم شیرازی ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ دهم، ۱۳۷۱ ش.

کتاب‌های عربی

۱۲. ابن بابویه (شیخ صدوق)، محمد بن علی، عیون اخبار الرضا، تهران: اسلامیه، ۱۳۷۳ ش.

۱۳. ابن بابویه، محمد بن علی، **علل الشرایع**، بی جا: مومنین، علویون، چاپ ۱۳، ۱۳۹۷.

۱۴. اربلی، علی بن عیسی، **کشف الغمه**، بی جا: نورمحبیت، ۱۳۹۳ ش.

۱۵. المتقی الهمدی، علاء الدین علی المتقی بن حسام الدین، **کنز العمال**، بی جا: دارالحدیث، ۱۳۷۴ ش.

۱۶. مجلسی، محمد باقر، **بحار الأنوار**، بیروت: احیاء التراث العربی، چاپ دوم، ۱۴۰۳ ق.

۱۷. نوری، حسین، **مستدرک الوسائل**، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۸ ق.

مقالات

۱۸. جلال زاده، مطهره، **عوامل سازگاری زوجین در سیره حضرت سلام الله علیها**، سطح ۲ عمومی مدرسه علمیه حضرت زینب استان یزد، ۱۴۰۲.

۱۹. _____، **نقش مادر بر شجاعت فرزندان با تاکید بر سیره فاطمی**، سطح ۲ عمومی مدرسه علمیه حضرت زینب استان یزد، ۱۴۰۲.

۲۰. فروزش، سجاد، **خانواده متعالی در سبک زندگی رضوی**، مبلغان، آبان و آذر ۹۴، شماره ۱۹۶.

۲۱. نصیری، فرزانه، **تاثیر اعتقاد به معاد در رسیدگی به محرومان**، سطح ۲ عمومی مدرسه علمیه حضرت زینب سلام الله علیها استان یزد، ۱۴۰۱.

سایت ها

۲۲. <https://farzandportal.ir>.

۲۳. <https://www.tasnimnews.com>.